

Csehország a középkorban

A szláv törzsek az 5-6. század idején érkeztek a területre, ám tartós államalakulatot sokáig nem sikerült kialakítaniuk. Az első jelentősebb egység a Morva fejedelemség volt, ám ezt a magyarok és frankok közös erővel véglegesen legyőzték. Ekkor Csehország területére került át a szerveződés súlypontja. Az államalakulás felé vezető úton a Német-római Birodalom offenzív törekvései jelentették a legnagyobb veszélyt. Mind I. (Szent) Vencel (921-929), mind I. Boleslav (929-972) fejedelmek kénytelenek voltak elismerni a német uralkodók fennhatóságát. Ez nemcsak adó fizetését jelentette, hanem katonai támogatást is, a 973-ban alapított prágai, illetve az 1063 körül létrejött olmützi püspökségek is a mainzi érseknek voltak alárendelve.

A 10. század folyamán a Slavnik és a Přemysl nemzetség harcolt a hatalomért, ami 995-ben az utóbbiak győzelmét hozta. A zűrzavart kihasználva a lengyel fejedelmek kiterjesztették fennhatóságukat a cseh területekre is. A Přemysl-ház csak II. Henrik segítségével tudta visszaszerezni országát, olyannyira, hogy I. Břetislav (1035-1055) már Krakkót hódoltatta, miközben a császárnak adózott. A cseh uralkodók hatalmát a családon belüli rivalizálás is gyengítette, ám az is a német-római császártól függött, hogy kap-e királyi koronát a fejedelem. A királyi cím személyre szólt, nem volt átörökíthető. Csehországot és Morvaországot a 12. század végén sikerült egyesítenie Konrád Ottónak (1189-1191) fejedeleme. I. Ottokár (1197-1230) volt az, aki elérte, hogy II. Frigyes 1212-ben, a Szicíliai Aranybullában örökölhetővé tegye királyságát, elismerje a csehek jogát a szabad királyválasztásra és a püspökök beiktatását hivatalukba. II. Ottokár (1253-1278) már szilárd alapokon álló országot vett át, hatalmát kiterjesztette Ausztriára (1254), majd Stájerországra (1261). A császári hatalomért folytatott harcban azonban belebukott Habsburg Rudolfval szemben (1278 morvamezei csata), aki megszerezte tőle Ausztriát. Ottokár fia, II. Vencelt (1278-1305) egy ideig Németországban tartották fogságban, ám nagykorúként visszaszerezte trónját és maga is hódító politikába kezdett, elfoglalta Sziléziát és a krakkói részfejedelemséget is, majd lengyel királlyá koronáztatta magát. Fia révén Magyarországot is megpróbálta megszerezni, sikertelenül. III. Vencel (1305-1306) halálával kihalt a Přemysl-dinasztia.

A trónért meginduló harcból Luxemburgi János (1310-1346) került ki győztesen. Elismerte és gyarapította a cseh nemesség kiváltságait, felhagyott a hódító politikával. 1335-ben, a visegrádi királytalálkozón lemondott lengyel trónigényéről, cserébe pénzt és Sziléziát kapta meg. 1344-ben érsekséggé emelte a prágai püspökséget. A crécy-i csatában halt meg. Fia, Károly (1346-1378) cseh király és német-római császár volt. 1348-ban megalapította a prágai egyetemet. Igyekezett korlátozni a nemesek befolyását, ám nem sok sikerrel. Támogatta az egyházat és a városokat, legfőképpen Prágát. 1356-ban a német Aranybullában a cseh királyt a hét választófejedelem közé sorolta. Fiának, IV. Vencelnek (1378-1419) nem sikerült folytatnia a sikeres politikát. Megpróbált a köznemességre támaszkodni, de kudarcot vallott, hatalmát a felerősödő huszita mozgalom (vezetője Jan Hus, a prágai egyetem professzora volt) is gyengítette. Olaj volt a tűzre, amikor 1415-ben a konstanzi zsinat ideje alatt (1414-1418) Hust máglyán elégették. Zsigmond (1419-1437) királyságát nem fogadták lelkesen, így 1419-ben Prága újjáépítésében felkelés tört ki. A király hadát 1420-ban Jan Žižka huszita seregei megverték, amivel egy 1434-ig tartó hosszú háborúskodás indult meg. 1434-ben a lipany csatában sikerült csak a megcsappant huszita hadsereget szétverni. Habsburg Albert (1437-1439) és fia, László (1440-1458) uralkodása alatt a nemesség hatalma megerősödött, az

országban anarchia uralkodott. Bári ligák alakultak, amelyek közül a Poděbrad György vezette liga bizonyult a legerősebbnek. 1448-ban elfoglalta Prágát, majd László király gyámjaként 1452-től kormányzóként működött. László halála után királlyá választották (1458-1471), ám kormányzata huszita múltja miatt nem volt sikeres. A pápa és a katolikus cseh urak nem ismerték el uralmát. Halála után a lengyel király fiát, Jagelló Ulászlót (1471-1516) választották meg a rendek, de mind az ő, mind fia, Lajos (1516-1526) uralkodása alatt a királyi hatalom lehanyatlott. A politikát a rendek irányították, ráadásul a Budán élő uralkodók nem sokat törődtek a cseh ügyekkel.

Ajánlott irodalom:

Katus László: A középkor története Pannonica-Rubicon Bp. 2000.